

KOLINDSUND – OG ”VESTERHAVET”

Kolindsund blev udtørret i årene 1872-80. Det aktieselskab, der stod for udtørringen, byggede i 1880'erne og 90'erne en række ”sundgårde”, som selskabet selv drev ved forpagter eller bestyrer. Blandt disse gårde var Benzonsøj, opkaldt efter en af selskabets pionerer ved udtørringen, landinspektør Lars Benzon, der også var medstifter og medlem af A/S Kolindsunds bestyrelse. En anden af gårdene var Sivested Odde, der ligger lige over for Benzonsøj i Sundets nordside. En tredje gård var Søholm, der ligger nabo til Benzonsøj mod øst. Disse tre gårde ligger alle i Kolindsunds vestlige ende, ind mod byen Kolind. De to førstnævnte af dem ligger i dag i Syddjurs Kommune, mens Søholm ligger i Norddjurs Kommune – og i øvrigt har tilhørt Syddjurs Kommunes nuværende (2012) viceborgmester Claus Wistoft, der derfor dengang var medlem af Norddjurs Byråd og først blev medlem af Syddjurs Byråd efter at have solgt Søholm og flyttet til Kolind. Men se, det er jo en ganske anden, og denne sag aldeles uvedkommende historie...

Denne historie skal nemlig i stedet handle om de første ejere af gårdene i Sundet efter at A/S Kolindsund begyndte at sælge sundgårdene i 1921. Og især ejerne af de tre nævnte vestlige gårde.

Som nævnt hører de to vestligste gårde Benzonsøj og Sivested Odde i dag til Syddjurs Kommune. Efter dem følger kommunegrænsen Midterkanalen, men pudsigt nok sådan, at gårdene mod nord: Enghavegård, Pognæs, Skiffard Pynt (nu nedlagt), Koustruplund, Høtofte, Egevang og Håbet hører til Syddjurs Kommune, mens gårdene på sydsiden, incl. Søholm, hører til Norddjurs Kommune. Fra lidt vest for Fannerup hører begge sider af Sundet til Norddjurs.

Udtørringen 1872-80 og perioden til 1921

A/S Kolindsund dannedes i 1872 og fungerede til 1922 (endeligt opløst i 1930'erne). Aktionærerne i aktieselskabet var for størstedelen vekselere og andre finansfolk fra København, hvorfor A/S Kolindsunds generalforsamlinger da også naturligt nok blev afholdt i København. Det var folk, der alene interesserede sig for Kolindsund som investeringsobjekt. I årene under og lige efter Første Verdenskrig (1914-18) opkøbte vekselere Suhr en stor del af aktierne i selskabet. De var billigt til salg, da selskabet aldrig havde kunnet indfri de store forventninger til det, fordi landbrugskonjunkturerne var vendt til det værre, da udtørringen af Sundet var en realitet i 1880. Første gang selskabet kunne præsentere et overskud var i 1912. De gode priser på landbrugsvarer under og efter Første Verdenskrig betød dog lidt bedre økonomi i selskabet, men udbytte af aktierne blev det kun til i et enkelt år.

Den bedre økonomi betød dog stigende aktiekurser, og bedre priser på landbrugsejendomme. Storaktionæren Suhr var som finansmand udmærket klar over, at efter en højkonjunktur kommer en lavkonjunktur, og at landbrugspriserne ville begynde at falde, når soldaterne var vendt tilbage til stalde og marker efter krigen og landbrugsproduktionen derefter normaliseredes. I 1921 har han åbenbart set de første tegn på, at konjunkturerne var ved at vende, for han fik voldsomt travlt med først at få generalforsamlingen til at vedtage salg af aktieselskabets ejendomme og derefter med at få dem solgt.

Sundgårdene sælges 1921-22

Generalforsamlingen i foråret 1921 vedtog salget og for at få det til at gå hurtigt indgik selskabet aftale med tre lokale kendte handelsmænd, nemlig handelsmand Frederik Legarth i Rønne, hans bror Jens Legarth, der

oprindelig var slagtermester i Århus, samt gårdejer og ejendomshandler Niels Foged fra Kærsgård i Bjødstrup. Alle var kendt for deres indre-missionske sindelag og stod i øvrigt handelsmæssigt i tæt forbindelse med en anden kendt indre-missionsk handelsmand på egnen, Chr. Vester, der en overgang havde ejet Møllerup.

De tre dannede et ejendomsselskab, der for en forholdsvis beskednen sum fik råderet over sundgårdene og derefter skulle sørge for at få dem solgt.

I de senere år har den vestlige del af Kolindsund ofte været oversvømmet, og så fremtræder Kolind by som det, den engang var – foruden at være almindelig landsby: en havneby. Mon Kolind også har en fremtid som "havneby"? Diskussionen om at få vandet tilbage i Kolindsund og igen gøre det til sø har i hvert fald bidt sig fast. Det afbildede område ved Kolind har ikke været en del af udtørringsprojektet, men vil også komme under vand, hvis genskabelsen af Kolindsund som sø bliver en realitet.

Mærkeligt nok blev gårdene ikke købt af de forskellige forpagtere og bestyrere. De kendte måske omkostningerne og problemerne omkring pumpning og kanal- og brovedligeholdelse for godt til at turde tage risikoen? I så fald havde de set ret, for sundgårdene gik en vanskelig tid i møde, kulminerende under krisen i 1930'erne, hvor de kun reddedes ved Stauning-regeringens hjælp.

Eller måske sørgede folkene bag ejendomsselskabet for at skaffe deres familie og venner ind på gårdene?

I hvert fald var det det, der skete!

Frederik og Jens Legarths to brødre Axel og Vilhelm købte Høtofte og Skiffard Pynt i sundets nordside. Jens Legarth selv, der var gift med Chr. Vesters datter Sine, købte Søholm. Gammel Dæmning øst for Fannerup gik til en søster til brødrene Legarth og hendes mand Davidsen. Pognæs blev senere overtaget af Sine og Jens Legarths datter Else Dorthe Vester Legarth og svigersøn Albert Høgh-Benzen, og Søbygård (randgård til Kolindsund) af en søn Johan Chr. Vester Legarth. Næsgård i sundets østligste ende blev købt af Mads Eriksen, der var gift med en søster til Frederik Legarths kone Otilie.

”Vesterhavet”

I Sundets vestlige ende blev de tre store gårde Benzonsbjerg, Søholm og Sivested Odde købt af den tæt allierede handelskammerat Chr. Vesters tre døtre Elisabeth, Sine og Ingeborg og deres mænd. Chr. Vester kom dermed til at tilføre sundgårdene en solid kapital i form af medgift til døtrene, hvoraf Signe på Søholm som tidligere nævnt var gift med Jens Legarth. Elisabeth på Benzonsbjerg var gift med Theodor Sørensen, og det er dette ægtepars tredje generation, Gitte og Theodor Vester-Sørensen, der i dag sidder på gården, mens anden generation (forældrene Annelise og Johs. Vester-Sørensen) bor i aftægtshuset Benzonshus ved siden af.

Ingeborg på Sivested Odde var gift med P. Petersen, der fik en væsentlig rolle i det lodsejerlag, der dannedes efter sundgårdenes overgang til privat eje for at tage sig af systemet med pumpning, kanal- og brovedligeholdelse. Lodsejerlaget nægtede at forhandle med landarbejdernes fagforening og Kolindsund blev dermed centrum for kampen om de danske landarbejderes organisationsret i 1920'erne.

(Lidt uden for dagsordenen kan det nævnes, at Dorthea og Chr. Vester fik 14 børn, hvoraf dog de 8 døde som spæde. De overlevende 6 var 5 døtre og en søn, Thomas, der fik Møllerups nabogård Eriksminde, men døde allerede som 29-årig i 1918 af den spanske syge. Hans enke Katrine Vester levede resten af sine dage i den store villa på venstre side ved indkørslen til Kejlstrup fra Møllerupsiden. De to andre døtre blev med deres ægtemænd ejere af to af de store gårde i Kejlstrup).

Folkeviddet var selvfølgelig optaget af de noget specielle slægtskabsforhold derude i Sundet. Og det var folkeviddet, der på grund af de tre Vester-døtres besiddelse af den vestlige del af Sundet fandt på at kalde det ”Vesterhavet”, en betegnelse, der ofte blev udstrakt til at omfatte hele Sundet.

Benzonshus – her boede ægteparret Dorthea og Chr. Vester fra 1928 til Chr. Vesters død i 1940. Huset er aftægtsbolig til Benzonsbjerg. Foto VFH 2008.

Og lad mig så for fuldstændighedens skyld tilføje, at Chr. Vester selv endte ude i "Vesterhavet". Han ejede Hannesminde i Følle fra 1920 til 1928, men måtte nødtvungent sælge og flyttede derefter ud i aftægtsboligen Benzonshus ved siden af Elisabeth og Theodor Sørensen på Benzonsvej. Her døde han i 1940, hvorefter hustruen Dorthea Vester flyttede en tand længere mod øst og tilbragte resten af sit liv hos datteren Sine og svigersønnen Jens Legarth på Søholm. Her døde hun i 1943.

Litteratur:

Brita Flou, Børge Kjær, Jytte Thorndahl m.fl.: "Kolindsund – et stykke Djursland fortæller danmarkshistorie", Grenaa 1980

Kjeld Hansen: "Lokalt kom ingen til at "skumme fløde" på Kolindsund". I "Folk og Fortællinger" 2011 (hjemmeside www.dettabeland.dk)

Vilfred Friborg Hansen: "Christian Vester, en indremissionsk handelsmand". I "Molsbogen" 2008

Vilfred Friborg Hansen, skrevet til Syddjursportalens oplevelsesguide, juni 2012